

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ Β' ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ (1896 - 1901)

Υ Π Ο

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, Δ. Θ.

Ἐκλογή τοῦ Προκοπίου Β'.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Γερμανοῦ Καλλιγᾶ* ἡ κυβέρνησις Θ. Δηλιγιάννη ἠθέλησε καὶ πάλιν, ὅπως ἀσκήσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Ἱ. Συνόδου ἐπιρροήν της, ὥστε νὰ ἐκλεγῇ μητροπολίτης τῆς ἀρεσκείας της. Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς ΜΓ' περιόδου (1895-1896) ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Ἀργολίδος Νικάνδρου Δελούκα, Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Θεοκλήτου Μηνοπούλου, Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Ἀρσενίου Γουμπούρου καὶ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας Νεοφύτου Παναγιωτοπούλου. Πρὸς συμπλήρωσιν ἐκλήθη ὡς ἔ μέλος ὁ Πατρῶν καὶ Ἡλείας Ἱερόθεος Μητρόπουλος. Ἐκ τούτων ὁ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Ἀρσένιος ἀσθενῶν δὲν προσήρχετο εἰς τὰς συνεδρίας τοῦ σώματος, ἡ δὲ κυβέρνησις δὲν προέβαινε εἰς ἀντικατάστασίν του¹. Οὕτως ἡ ἐκλογή διαδόχου τοῦ Γερμανοῦ ἐπεβραδύνετο. Τελικῶς ὁ Ὑδρας προσῆλθε καὶ ἀπὸ τὴν 10 Ἀπριλίου 1896 ἤρχισαν αἱ σχετικαὶ συζητήσεις ἐν τῇ Ἱ. Συνόδῳ. Τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς ἐτέθη τὴν 22 Ἀπριλίου, ὅποτε ἠγέρθη τὸ θέμα κατὰ πόσον αὕτη δύναται νὰ γίνῃ διὰ χειροτονίας ἢ διὰ μεταθέσεως. Οἱ Ἀργολίδος, Πατρῶν καὶ Σπάρτης ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς διὰ μεταθέσεως πληρώσεως τοῦ χηρεύοντος θρόνου². Οἱ Ὑδρας καὶ Τριφυλίας τοῦναντίον ὑπεστήριξαν, ὅτι ἡ πλήρωσις δέον νὰ γίνῃ μόνον διὰ χειροτονίας. Ἐκ τούτων ὁ Ὑδρας εἰς τὴν προηγουμένην ἐκλογὴν μητροπολίτου Ἀθηνῶν εἶχεν ὑποστηρίξει τὴν διὰ μεταθέσεως πληρωσιν. Ἐπομένως καθίστατο προφανές, ὅτι τὴν φορὰν ταύτην ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς κυβερνήσεως, ἥτις διὰ τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου ἐμφανῶς διεκέρυξεν, ὅτι ἀντικαθίσταται εἰς τὴν μετάθεσιν ἑνὸς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερέων εἰς τὸν θρό-

* Πρβλ. Ἱ. Χ. Κωνσταντινίδου, Γερμανὸς Καλλιγᾶς (1844-1896), μητροπολίτης Ἀθηνῶν (1889-1896), «Θεολογία» ΜΑ', 1970, σ. 669-689 καὶ ἀνάτυπον ἐν Ἀθήναις 1971.

1. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν, σ. 91.

2. Βλ. τὰς γνώμας αὐτῶν κατακεχωρισμένας διεξοδικῶς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἱ. Συνόδου εἰς τὴν μελέτην τοῦ Βασιλείου Ἀτέση, μητροπολίτου πρ. Δήμου, Τὰ περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀρχιμ. Προκοπίου Οἰκονομίδου ὡς μητροπολίτου Ἀθηνῶν (11 Ὀκτωβρίου 1896). (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας»), Ἐν Ἀθήναις 1951, σ. 7-13.

νον τῶν Ἀθηνῶν³. Κατὰ περίεργον σύμπτωσιν πρωθυπουργὸς μὲν ἦτο τότε ὁ Θεόδωρος Δηλιγιάννης, ὑπουργὸς δὲ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὁ Δ. Πετρίδης, οἵτινες πρό τινων ἐτῶν ζωηρῶς διεμαρτύροντο ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῆς Πολιτείας εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς μητροπολίτου⁴. Αἱ συζητήσεις ἐπανελήφθησαν καὶ εἰς τὰς ἐπομένους συνεδρίας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐζητάσθησαν καὶ ἕτερα θέματα, ἥτοι ἐὰν ἡ Σύνοδος εἶναι νομίμως συγκεκροτημένη μὴ ὑπάρχοντος πρώτου καὶ ἐὰν αὕτη δύναται νὰ προβῇ εἰς γνωμοδότησιν περὶ ἐκλογῆς μητροπολίτου ἄνευ ἐντολῆς τῆς κυβερνήσεως. Οὕτως αἱ συζητήσεις παρετάθησαν ἐπὶ μακρόν, τὴν δὲ 15 Μαΐου ἀνεβλήθη ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἐπ' ἀόριστον καὶ τελικῶς παρεπέμφθη εἰς τὴν ἐπομένην συνοδικὴν περίοδον.

Κατὰ τὴν ΜΔ' συνοδικὴν περίοδον (1896-1897) ἡ Ἱ. Σύνοδος συνεκροτήθη ἐκ τῶν ἐξῆς ἱεραρχῶν: Αἰτωλοακαρνανίας Παρθενίου Ἀκύλα, προεδρεύοντος, Κεφαλληνίας Γερασίμου Δώριζα, Χαλκίδος Εὐγενίου Δεπάστα (ὡς προσωρινοῦ μέλους), Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Ἀρσενίου Γουμπούρου καὶ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας Νεοφύτου Παναγιωτοπούλου. Ἀξιοσημείωτον, ὅτι διετηρήθησαν ἐκ τῆς προηγουμένης περιόδου οἱ δύο τελευταῖοι, ἀπηχοῦντες τὰς γνώμας τῆς κυβερνήσεως.

Τελικῶς κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1896 ἡ Ἱ. Σύνοδος «ἐψηφίσατο καὶ ἐξελέξατο παμψηφεί α) τὸν ὀσιώτατον Προκόπιον Οἰκονομίδην ἀρχιμανδρίτην καὶ καθηγητὴν τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεολογικῆς Σχολῆς β) τὸν ὀσιώτατον Βαρθολομαῖον Γεωργιάδην ἀρχιμανδρίτην καὶ Γραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ γ) τὸν ὀσιώτατον Φιλάρητον Γιαννούλην ἀρχιμανδρίτην καὶ ἐφημέριον τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικῆς παροικίας»⁵. Ἐκ τούτων προεκρίθη ὁ πρῶτος, τὸν ὁποῖον ὑπεστήριζεν ἡ κυβερνήσις, προφανῶς κατ' ἀπαίτησιν καὶ τῆς βασιλίσσης Ὀλγας⁶.

Τὸ μέγα μήνυμα ἐγένετο τὴν 16 Ὀκτωβρίου 1896 καὶ ἡ χειροτονία αὐτοῦ τὴν ἐπομένην ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῶ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ πάσης ἐπισημότητος, προεξάρχοντος τοῦ προεδρεύοντος τῆς Ἱ. Συνόδου μητροπολίτου Αἰτωλοακαρνανίας Παρθενίου Ἀκύλα, ὅστις προσεφώνησε τὸν χειροτονούμενον⁷.

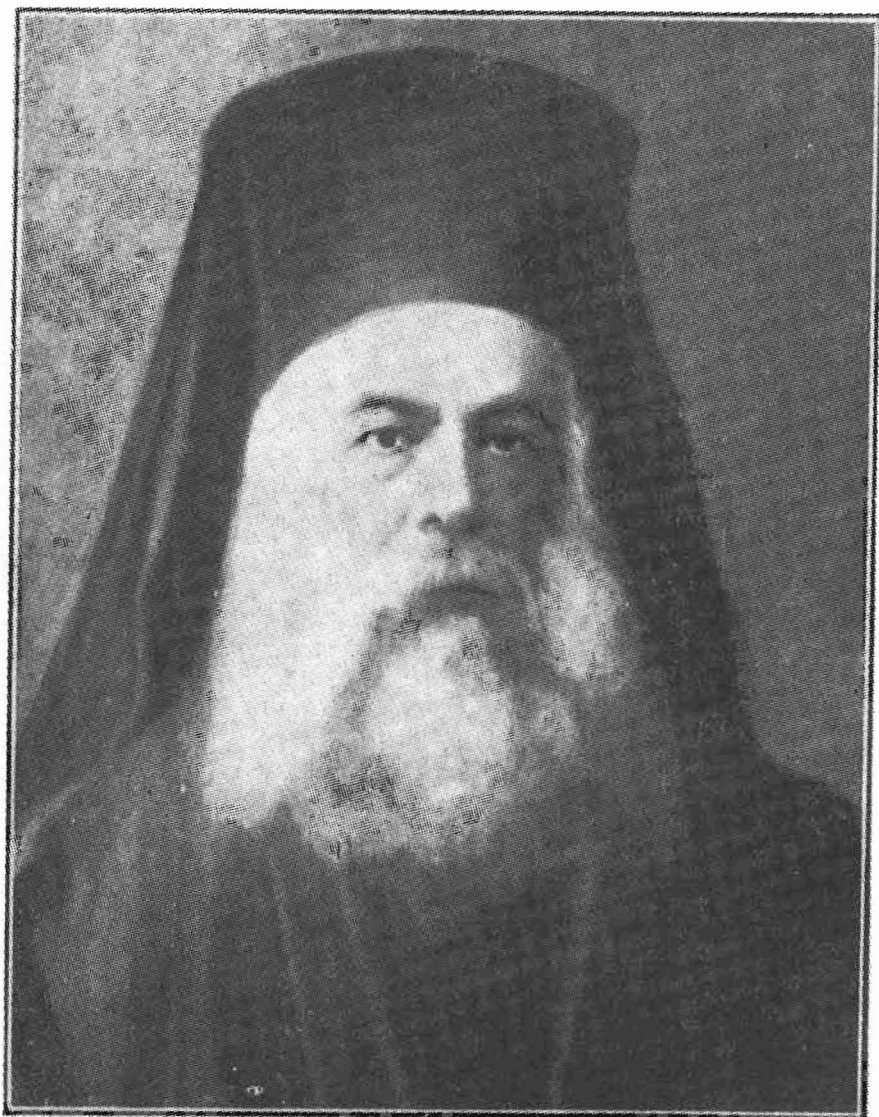
3. Βασιλείου Ἀτέση, μν. ξ., σ. 33. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι σήμερον, «Ἀναμόρφωσις» Α' 1955, σ. 83.

4. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν, σ. 96.

5. Β. Ἀτέση, Τὰ περὶ τὴν ἐκλογὴν..., σ. 44.

6. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν.

7. «Ἱ. Σύνδεσμος» 24.10.1896, ἀρ. 100, σ. 1 καὶ Παρθενίου Μ. Ἀκύλα, Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρος Λυκοῦργος ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1870, ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 115-119. Τὴν ἀντιφώνησιν τοῦ χειροτονουμένου βλ. εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἱ. Σύνδεσμος» 17.10.1896, ἀρ. 99, σ. 3-4.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ Β' ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ
Μητροπολίτης Ἀθηνῶν (1896-1901)

Βιογραφία.

Ὁ Προκόπιος Οἰκονομίδης ἐγεννήθη τὸ 1839 εἰς τὸ χωρίον Δουμενὰ τοῦ Δήμου Κερπινῆς Καλαβρυτῶν ἐκ γονέων Βασιλείου ἱερέως καὶ Ἑλένης. Εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μ. Σπηλαίου, τεθεὶς ὑπὸ τὴν πνευματικὴν καθοδήγησιν τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ ἱερομονάχου Δοσιθέου. Μετὰ πενταετίαν ἐλθὼν εἰς Ναύπλιον, ὅπου διέμενεν ὁ ἐκ μητρὸς θεῖος του Ἄνδρέας Δημόπουλος, ἐνεγράφη εἰς τὸ ἐκεῖ Γυμνάσιον. Τὸ 1864 ἀποφοιτήσας τούτου, ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐνῶ συγχρόνως παρηκολούθει καὶ θεολογικὰ μαθήματα. Συστάσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας Ἀμφιλοχίου Γαρδέλη (†1875) ἀπεστάλη εἰς Μόσχαν, ἵνα σπουδάσῃ εἰς τὴν ἐκεῖ Θεολογικὴν Ἀκαδημίαν. Διακριθεὶς δὲ εἰς τὰς σπουδὰς του, προτάσει τοῦ πρυτάνεως τῆς Ἀκαδημίας, κατέστη ὑπότροφος τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β'. Ἐκεῖθεν ἔλαβε τὸ δίπλωμα τῆς θεολογίας, ἀφοῦ ὑπέβαλεν ἐναίσιμον διατριβὴν μὲ θέμα: «Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Ἀμέσως μετὰ ταῦτα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Πετρούπολει, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν θέσιν ταύτην καὶ μετέβη εἰς Γενεύην καὶ Ἀϊδελβέργην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Οὕτω μετὰ τριετῆ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διαμονῇ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας ἄριστα συγκεκροτημένος.

Ἐνταῦθα κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίδαξε ὡς καθηγητὴς εἰς Γυμνάσια τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Ἀθηνῶν, τὴν δὲ 5 Νοεμβρίου 1880 ἀνηγορεύθη ὑφηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Δογμάτων ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε χειροτονηθῆ ἡρεσβύτερος-ἀρχιμανδρίτης. Τὸ 1884 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου. Τὴν 11 Δεκεμβρίου 1891, προτάσει τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Δογμάτων. Προσωρινῶς ἐδίδαξε καὶ τὰ μαθήματα τῆς Πατρολογίας καὶ τῆς Ἀπολογητικῆς, ἐνῶ συγχρόνως ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ τὰ θρησκευτικὰ εἰς τὸν τότε διάδοχον Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς λοιποὺς βασιλόπαιδας ἀδελφούς του. Τὰ ἔργα ταῦτα ἤσκει μέχρι τῆς ἐκλογῆς του ὡς μητροπολίτου Ἀθηνῶν. Ἐπανειλημμένως διέτελεσε κοσμητῶρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἦ ἐν Ἀθήναις ἀρχιερατεία Προκοπίου Β'.

Προικισμένος μὲ πλουσίαν μόρφωσιν καὶ ἐξαιρέτα προσόντα ὁ Προκόπιος Οἰκονομίδης ἀνεδείχθη ἀντάξιος τῆς ἐκλογῆς του. Παρὰ τὸ βραχὺ διάστημα τῆς ποιμαντορίας του (1896-1901) ἐπεδείξατο πλείστα ἀρετὰς καὶ οὐ τὴν τυχοῦσαν δραστηριότητα πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας⁸. Χαρακτηρι-

8. «Ἐν τῷ βραχεῖ σχετικῶς χρόνῳ τῆς ποιμαντορίας αὐτοῦ ἐπεδείξατο ἐλιμννεῖς καὶ ἀξιεπαίνους προθέσεις ὑπὲρ ἀνυψώσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ περιωπῆν» («Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ΚΑ' 1901, σ. 453).

στικά μνημεῖα ταύτης ἀποτελοῦν οἱ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς 'Ι. Συνόδου λόγοι αὐτοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, τοὺς ὁποίους δύναται τις νὰ εὔρη εἰς τὸν «'Ι. Σύνδεσμον»⁹. Ἐν αὐτοῖς περιέλαβε πλήρες πρόγραμμα ἐκκλησιαστικῆς ἀνορθώσεως.

Οὕτως ὁ Προκόπιος Β' συνέχισε τὸ ἔργον τοῦ προκατόχου του Γερμανοῦ Καλλιγᾶ. Πρωταρχικὸν μέλημά του ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις τῆς διακονίας τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος καθ' ἅπασαν τὴν Ἀττικὴν^{9α}. Κηρύττων ὁ ἴδιος τακτικῶς προέτρεπε καὶ τὸν λαὸν εἰς ἀνάγνωσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἐπέτυχεν ὥστε νὰ καθορισθῶσι ἐν τῷ Β. Ναυτικῷ τρεῖς θέσεις ἐμμίσθων ἐφημερίων μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποπλοιάρχου, ἐν δὲ τῷ στρατῷ νὰ προσκολλῶνται ἐφημέριοι διὰ Β. Διατάγματος¹⁰. Λαβῶν δὲ νέαν δωρεάν τῶν ἀδελφῶν Βαλλιάνων σύντονον κατέβαλε προσπάθειαν καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀρχιερατείαν πρὸς ἀποπεράτωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς Γερμανείου Σχολῆς ὡς ἱεροδιδασκαλείου, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτύχη τελικῶς τοῦτο¹¹. Ἐξ ἄλλου προσεπάθησε, ὅπως μὴ χρησιμοποιῶνται οἱ ναοὶ ὡς ἐκλογικὰ τμήματα κατὰ τὰς ἐκλογάς, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐπιτύχη καὶ τοῦτο^{11α}.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του (6 Ἰουλίου 1899), ὑπουργοῦντος ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Ἀθανασίου Εὐταξία¹², ἐξεδόθη ὁ νόμος ΒΧΔ' «Περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ κράτους» καὶ τὸ Νομοτελεστικὸν Διάταγμα τῆς 16/22 Ἰανουαρίου 1900 «Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἐπισκοπῶν», διὰ τῶν ὁποίων πᾶσαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος, 32 τὸν ἀριθμὸν, ὠνομάσθησαν ἐπισκοπαὶ καὶ μόνον ἡ τῶν Ἀθηνῶν ἐκλήθη μητρόπολις¹³. Ἐπίσης ἐμελετήθησαν καὶ ἕτεροι σοβαροὶ ἐκκλησιαστικοὶ τομεῖς. Οὕτως οἱ μεταγενεστέρως ψηφισθέντες νόμοι, ὡς ὁ ΓΥΙΔ' «Περὶ Γενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου» τῆς 16/18 Νοεμβρίου 1909, ὁ ΓΦ45' «Περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν...» τῆς 6/9 Μαρτίου 1910 καὶ ὁ νόμος περὶ Κυριακῆς ἀργίας, ὑπεδέχθησαν ὑπ' αὐτοῦ.

9. 'Ι. Σύνδεσμος» Γ' 1897, σ. 217-220, Δ' 1898, σ. 181-186, Ε' 1899, σ. 193-201, ΣΤ' 1900, σ. 209-219, Ζ' 1901, σ. 233-238.

9α. Πρβλ. «'Ι. Σύνδεσμος» Γ' 1897, σ. 65, 66, 70-71.

10. «'Ι. Σύνδεσμος» Η' 1902, σ. 142.

11. «'Ι. Σύνδεσμος» Γ' 1897, σ. 241-242, ὅπου πρότεσις τοῦ Προκοπίου ἵνα ἐξευρεθοῦν πόροι πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς διὰ τῆς συγχωρέσεως τῶν μονῶν Πετράκης καὶ Πεντέλης. Χρυσ. Παπαδοπούλου, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν, σ. 98.

11α. «'Ι. Σύνδεσμος» Δ' 1898, σ. 189-190.

12. Περὶ τοῦ ἀνδρὸς βλ. 'Ι. Χ. Κωνσταντινίδου, ἄρθρον ἐν ΘΗΕ, Ε' 1964, τ. 1103-1104.

13. Στ. Γιαννοπούλου, σ. 109-111. Βαρνάβα Τζωρτζάτου, Ἡ καταστατικὴ νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1967, σ. 120-123.

Τὰ «Εὐαγγελικά»¹⁴.

Τὸ δημιουργικὸν ἔργον τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Προκοπίου διέκοψαν τὰ αἰματηρὰ γεγονότα τῆς 8ης Νοεμβρίου 1901, τὰ ἀποκληθέντα «Εὐαγγελικά», τὰ ὁποῖα ἐπέφερον ὄχι μόνον τὴν ὑποχρεωτικὴν παραίτησιν αὐτοῦ ὡς ἐξιλαστήριου θύματος, ἀλλὰ καὶ τὴν πτώσιν τῆς κυβερνήσεως Γ. Θεοτόκη (10 Νοεμβρίου).

Ἀφορμὴν εἰς τὰ γεγονότα ταῦτα, τὰ γνωστὰ καὶ ὡς «Νοεμβριανά», ἔδωκεν ἡ ἐξέγερσις τῶν φοιτητῶν, ἐξ αἰτίας τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ἣτις ἤρχισε δημοσιευομένη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις» ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Α. Πάλλη. Ἡ μετάφρασις ἦτο μᾶλλον εἰς τὴν λεγομένην μαλλιάρην. Ἡ ἐξέγερσις προῆλθεν ὅταν ἡ ἐφημερίς ἐδημοσίευσεν προκλητικὰ σχόλια κατὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' καθὼς καὶ κατὰ καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, οἵτινες εἶχον λάβει θέσιν κατὰ τῆς μεταφράσεως.

Ἡ κοινὴ γνώμη εἶχεν ἐρεθισθῆ ἤδη ἐκ προηγουμένης μεταφράσεως, ἣτις πρωτοβουλία τῆς βασιλίσσης Ὀλγας εἶχεν ἐκπονηθῆ ὑπὸ τῆς ἰδιαίτερας γραμματέως αὐτῆς, Ἰουλίας Σωμάκη (κατόπιν Καρόλου), τῇ ἐποπτεία τοῦ θείου αὐτῆς καθηγητοῦ Ἰωάννου Πανταζίδου. Ἡ μετάφρασις ἐκείνη, διορθωθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς Φιλίππου Παπαδοπούλου, δὲν ἔτυχε τῆς συνοδικῆς ἐγκρίσεως (3 Μαρτίου 1899), μολοντί ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Προκόπιος «μελετήσας αὐτὴν ἐπισταμένως ἀπεφάνθη ὅτι εἶναι «καλὴ» καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν βασιλίσσαν τὴν ἄδειαν νὰ τὴν δημοσιεύσῃ»¹⁵. Ἡ βασιλίσσα ἐπέμεινε καὶ πάλιν, προτείνασα τὴν διαιτησίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ Ἰ. Σύνοδος, ἀφοῦ καὶ πάλιν καθυστέρησεν ἐπὶ ἓνα μῆνα τὴν ἀπάντησίν της, ἐπέμεινε ἀρνούμενη τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ αἰτήματος τῆς βασιλίσσης¹⁶. Παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις ταύτας ἡ μετάφρασις ἐκείνη ἐκυκλοφόρησεν εἰς δίστηλον ἔκδοσιν ὁμοῦ μετὰ τοῦ κειμένου, ἀρχικῶς μὲν κατὰ Μάρτιον 1901 εἰς 1.000 ἀντί-

14. Βιβλιογραφία :

- Ἰουλίας Ν. Καρόλου, Ἡ βασιλίσσα Ὀλγα, Ἀθήναι 1934, σ. 125-177: Κεφ. Ζ', Ἡ μετάφρασις τοῦ Εὐαγγελίου.
 Ἐμμ. Ἰ. Κωνσταντινίδου, Εὐαγγελικά, ΘΗΕ, Ε' 1964, σ. 969-971.
 Σπ. Β. Μαρκεζίνη, Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τ. Β', Ἀθήναι 1966, σ. 371-377: Τὰ «Εὐαγγελικά». Ὑποσημειώσεις εἰς σ. 384.
 Γ. Ἀσπρέα, Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος 1821-1928, τ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1930, σ. 18-27.

15. Ἰουλίας Καρόλου, μν. ἑ., σ. 136-137.

16. Τὰ σχετικὰ ἔγγραφα βλ. παρὰ Ἰ. Καρόλου, μν. ἑ.

τυπα, βραδύτερον δὲ ἐξεδόθη στερεοτύπως. Ἐτέρα μετάφρασις (μόνον τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου), γενομένη ὑπὸ τοῦ συλλόγου «Ἀνάπλασις», εἶχεν ἐγκριθῆ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὸναντίον τὸ Πατριαρχεῖον ἐκηρύχθη ἀντίθετον πρὸς τὰς ἐμφανισθείσας μεταφράσεις εἰς τὴν δημοτικὴν¹⁷, «ἄτε δὴ τῆς ἐν τοιαύτῃ χυδαῖζούσῃ καὶ ἀνοικείῳ ὑφῆ καὶ λέξει μεταφράσεως ἀμαυρούσης τὸ κάλλος καὶ καταρριπτούσης τὸ οὐράνιον ὕψος τοῦ θεοπνεύστου κειμένου ἐν τῷ πνεύματι τοῦ χριστιανοῦ»¹⁸.

Πρὸς τὴν πρωτοβουλία τῆς βασιλίσσης Ὀλγας γενομένην μετάφρασιν συνεδράσθη καὶ ἡ νέα μετάφρασις τοῦ Ἀλεξ. Πάλλη καὶ καθὼς ἡ κοινὴ γνώμη καὶ ὁ θεολογικὸς κόσμος ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὰς μεταφράσεις τὰ πνεύματα ἐξήφθησαν καὶ φανατισμὸς ἐπεκράτησε. Διευτυοῦντο κατηγορίαι κατὰ προσώπων ὑψηλὰ ἰσταμένων, κατὰ τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Προκοπίου ὡς εὐνοοῦντος τὴν μετάφρασιν. Τὸν θόρυβον ἐκίνουν καὶ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τὴν κυβέρνησιν μὲ ἀσυστάτους φήμας. Ἐθεωρεῖτο ὅτι διὰ τῶν μεταφράσεων προάγονται τὰ σχέδια τῶν σλαυοφίλων καὶ ἐνισχύεται ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἐν Μακεδονίᾳ¹⁹.

Ἐν τῷ μεταξύ καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν συζητήσασα κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1901 τὸ θέμα ἀπεφάνθη ἀρνητικῶς συντάξασα ὑπόμνημα, δημοσιευθὲν ἐν φυλλαδίῳ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ μετάφρασις τοῦ Εὐαγγελίου. Ὑπόμνημα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, Ἀθήναι 1902»²⁰.

Εἰς τὰς 7 Νοεμβρίου ἐξεδόθη καὶ ἡ συνοδικὴ ἐγκύκλιος «Περὶ ἀποδοκιμασίας καὶ καταρτίσεως πάσης μεταφράσεως τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς ἀπλουστέραν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν»²¹.

17. Οὕτως ἐξεδόθησαν δύο πατριαρχικαὶ καὶ συνοδικαὶ ἐγκύκλιοι: Τὴν 8 Ὀκτωβρίου 1901 («Πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος») καὶ ἕτερα «Περὶ τῶν εἰς νεώτερον ἑλληνικὸν ἴδιωμα μεταφράσεων τῆς τῆς Ἁγίας Γραφῆς καθόλου καὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἰδία» («Ἐκ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ῆ Ἀ λ ῆ θ ε ι α») ΚΑ' 1901, σ. 444-445 καὶ 498-502). Πρβλ. ἐπίσης τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὄργάνῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ἐκ κ λ . Ἀ λ ῆ θ ε ι α»: «Πρὸς τοὺς παρ' ἡμῖν ἐκχυδαῖστας τῆς Ἁγίας Γραφῆς» (ΚΑ' 1901, σ. 377-380), «Τὸ ζήτημα τοῦ ἐκχυδαῖσμοῦ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐν Ἑλλάδι» (ἐ. ἀ. σ. 453-454), «Ἀναγκαῖα διαφώτισις ἐν τῷ ζήτηματι τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου» (ἐ. ἀ. σ. 481-483). Πρβλ. καὶ Σ τ α μ α τ ῖ ο υ Δ. Β ἄ λ β η, Ἰωακείμ τῷ Γ', ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικῷ πατριάρχῳ ἐμμετρος ἐπιστολὴ τοῦ ἀπειροκάλως ὑπὸ τινων δημιουργουμένου καινοφανοῦς χυδαῖκοῦ γλωσσικοῦ συστήματος ὡς ἡ Αὐτοῦ Παναγιώτης ἐπισήμως ἐξακρατήρισε, Ἐν Ἀθήναις 1902.

18. «Ἐκ κ λ . Ἀ λ ῆ θ ε ι α») ΚΑ' 1901, σ. 445.

19. Πρβλ. Γ. Ἀ σ π ρ ἔ α, Πολιτικὴ Ἱστορία, τ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1930, σ. 18, ὅπου ὑποστηρίζεται ἡ ἀποψις αὐτῆ.

20. Τὸ αὐτὸ ἐδημοσιεύθη καὶ ἐν «Ἰ. Σ υ ν δ ἔ σ μ ω» Ζ' 1901, σ. 241-256.

21. Ἀριθ. πρωτ. 3171, διεκπ. 687, βλ. ἐν «Ἰ. Σ υ ν δ ἔ σ μ ω» Ζ' 1901, σ. 288-289.

Μετὰ τὰ ὡς ἄνω δημοσιεύματα τῆς «'Ακροπόλεως», πρωτοβουλία τῶν φοιτητῶν, ἐγένοντο διαδηλώσεις καὶ τὴν 8ην Νοεμβρίου 1901 συνεκροτήθη ἐν 'Αθήναις συλλαλητήριον εἰς τὸν χῶρον τῶν στύλων τοῦ 'Ολυμπίου Διός. 'Εζητεῖτο ὅπως τὸ κείμενον τῆς 'Αγίας Γραφῆς παραμείνῃ τοῦ λοιποῦ ἄθικτον, ἀφορισθοῦν οἱ βεβηλώσαντες τοῦτο καὶ κατασχεθῆ ἅν ἀντίτυπον μεταφράσεως²². 'Η κυβέρνησις ἔλαβε μέτρα τινὰ τάξεως καὶ ἀπέστειλεν ἄγγημα ναυτῶν πρὸς πρόληψιν ἐκτρόπων. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἐπακολουθήσουν αἱματηραὶ σκηναί. Τρεῖς φοιτηταὶ καὶ ὀκτὼ πολῖται ἐφονεύθησαν καὶ περὶ τοὺς 80 ἐτραυματίσθησαν.

Τὴν ἰδίαν νύκτα ὁ μητροπολίτης Προκοπίος, καίτοι ἀθῶος τῶν εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένων κατηγοριῶν, ἤναγκάσθη νὰ ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησίν του²³. Μετὰ δύο δὲ ἡμέρας παρητήθη καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Γ. Θεοτόκη.

Μετὰ ἓνα μῆνα ἐγένετο νέα συγκέντρωσις εἰς τοὺς στύλους τοῦ 'Ολυμπίου Διός, ἐκὰ μίᾳ μετάφρασις τοῦ Εὐαγγελίου (τῆς Σωμάκη) καὶ συνετάγη νέον ψήφισμα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν βουλὴν²⁴. 'Η ἀπαγόρευσις πάντως τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν κατωχυρώθη συνταγματικῶς διὰ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911²⁵.

Τῆ 18 Δεκεμβρίου 1901 ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἐγκύκλιος κατὰ τῶν μεταφράσεων τοῦ Εὐαγγελίου²⁶.

Μετὰ τὴν παραίτησιν.

Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ 'Αθηνῶν Προκοπίου, προεδρεύων τῆς 'Ι. Συνόδου ὠρίσθη ὁ Σύρου καὶ Τήνου Μεθόδιος Παπαναστασάπουλος, ἐνῶ τὴν διεύθυνσιν τῆς μητροπόλεως 'Αθηνῶν ἀνέλαβε τριμελὴς ἐπισκοπικὴ ἐπιτροπὴ ἀπο-

22. 'Εμ. μ. Ι. Κωνσταντινίδου, Εὐαγγελικά ἐν ΘΗΕ, Β' 1964, σ. 970.

23. 'Επομένως ἐκ παραδρομῆς ἀναφέρεται ὅτι ἡ παραίτησίς του ὑπεβλήθη τῆ 3ῃ Νοεμβρίου. Δ. Δημητριάδου, 'Απάνθισμα βιογραφικόν, 'Αθήνησι 1916, σ. 67. Χρυσ. Παπαδοπούλου, 'Η 'Εκκλησία τῶν 'Αθηνῶν, σ. 98. Γερ. Κονιδάρη, ἐν ΘΧΕ, τ. Α', σ. 444, τ. Γ', σ. 384. Βασ. 'Ατέση, 'Επίτομος 'Επισκοπικὴ 'Ιστορία, τ. Α' 1948, σ. 20, τ. Β' 1953, σ. 17.

24. 'Εμ. μ. Ι. Κωνσταντινίδου, ἔ. ἀ.

25. Βλ. παρὰ Βαρνάβα Τζωρτζάτου, 'Η καταστατικὴ νομοθεσία..., σ. 65: «Τὸ κείμενον τῶν 'Αγίων Γραφῶν τηρεῖται ἀναλλοίωτον' ἢ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀπόδοσις τοῦτου, ἀνευ τῆς προηγουμένης ἐγκρίσεως καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας, ἀπαγορεύεται ἀπολύτως». 'Η αὐτὴ διάταξις ἐπανελήφθη εἰς ὅλα τὰ μεταγενέστερα συντάγματα μὲ μικρὰς τινὰς διαφορὰς, ἦτοι ὅτι ἀπαιτεῖται ἐγκρίσις καὶ τῆς αὐτοκεφάλου 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος.

26. 'Αριθ. πρωτ. 6156, διεκπ. 4264, βλ. ἐν «'Ι. Συνδέσμῳ» Ζ' 1901, σ. 309-312.

τελεσθεῖσα ἐκ τῶν ἱερέων Γ. Βουλάκου, οἰκονόμου, Ν. Λιβαθνοῦ, σκευοφύλακος, καὶ Σπ. Κτενᾶ, πρωτεψιδίου.

Πρὸς τὸν προεδρεύοντα τῆς Ἱ. Συνόδου ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἰωακείμ Γ', τὸ β' ἀνερχόμενος εἰς τὸν θρόνον, ἀπέστειλε τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1901 πατριαρχικὸν γράμμα περὶ τοῦ ὑπολανθάνοντος κινδύνου τῆς ὁσημέραι ἐξαπλουμένης ὑφέσεως τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἐξευρεθῶσι τὰ πρόσφορα φάρμακα θεραπείας τῆς καταστάσεως ταύτης²⁷.

Ἐξ ἀρομῆς τοῦ ὡς ἄνω πατριαρχικοῦ γράμματος ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου συνέταξε σχετικὸν ὑπόμνημα²⁸.

Ἐπίσης διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Ἰουνίου 1902 γράμματος τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πρὸς τοὺς προκαθημένους τῶν αὐτοκεφάλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν ἔθετε πρὸς συζήτησιν τὰ ἀπασχολοῦντα τοὺς ὀρθοδόξους θέματα, ὡς τὰ τῶν σχέσεων μετὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τῶν Διαμαρτυρομένων, τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου²⁹.

Ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω προεδρεύοντος τῆς Ἱ. Συνόδου ἐξεδόθη ἐγκύκλιος συνοδικὴ ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 4178/494 ἀπὸ 29 Μαΐου 1902 «Περὶ τηρήσεως τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς»³⁰.

Ὁ Προκόπιος μετὰ τὴν παραίτησίν του ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν Φανερωμένης Σαλαμῶνος. Ὁ βίος του ἐκεῖ ὑπῆρξεν ἀσκητικώτατος, βίος μελέτης καὶ προσευχῆς. Ἐκεῖ εὕρισκόμενος ἐνόσησε σοβαρῶς (21 Ἰουνίου 1902) καὶ μεταφερθεὶς εἰς Ἀθήνας πρὸς νοσηλείαν ἀπεβίωσε τὴν 4 Ἰουλίου 1902³¹.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἡ Ἱ. Σύνοδος δὲν προέβη εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ κενωθέντος μητροπολιτικοῦ θρόνου. Μόλις τέσσαρας μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου, προέτεινεν ἡ Σύνοδος τὴν πλήρωσιν τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ μητροπολίτου Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Θεοκλήτου Μηνοπούλου.

Ὁ Προκόπιος Οἰκονομίδης ὡς συγγραφεύς.

Ὁ μητροπολίτης Προκόπιος ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἐξῆς ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκφαίνεται ἡ συγκρότησις τοῦ ἀνδρός:

1. Κριτικὴ Ἑρμηνεία τῆς εὐαγγελικῆς ρήσεως «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ἐν Ἀθήναις 1878. Τοῦτο ἐξεδόθη καὶ ρωσιστί.

27. Βλ. «Ἱ. Σύ ν δ ε σ μ ο ς» Ζ' 1901, σ. 293-296, παρὰ Θ. Σ τ ρ ἄ γ κ α, σ. 527-530.

28. Βλ. «Ἱ. Σύ ν δ ε σ μ ο ς» Η' 1902, σ. 25-29, 65-69.

29. Βλ. τὸ κείμενον παρὰ Θ. Σ τ ρ ἄ γ κ α, σ. 530-536.

30. Βλ. παρὰ Θ. Σ τ ρ ἄ γ κ α, σ. 536-537.

31. Τὰ τῆς κηδείας αὐτοῦ βλ. ἐν «Ἱ. Σύ ν δ ε σ μ ο ς» Η' 1902, σ. 140-142.

2. Ἐναρκτήριος λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Γυμνασίῳ Πειραιῶς, εἰς τὸ περιοδικὸν «Σωτήρ» Δ' 1879, σ. 7-16.

3. Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας τῶν δογμάτων, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, εἰς τὸ περιοδικὸν «Σωτήρ» Ε' 1881 καὶ ἀνάτυπον (ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ «Σωτήρ»), Ἀθήνησιν, Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἑρμοῦ, παρὰ τὴν ὁδὸν Μουσῶν ἀρ. 2, 1881 (σς 24).

4. Λόγος ἐπικήδειος εἰς Δημήτριον Π. Πανατζῆν, εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ» ΚΓ' 1884, σ. 247-248.

5. Ἐπιτάφιος λόγος εἰς Κωνσταντῖνον Κοντογόνην, Ἀθήναι 1878.

6. Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν δογμάτων, ἀπαγγελθεὶς τῇ 26 Φεβρουαρίου 1892, Ἐν Ἀθήναις, Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Β. Αὐλῆς Ν. Γ. Ἰγγλέση, 1892, (σς 21).

7. Λόγος κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μητροπόλεως ναῶ... τῇ 30 Ἰανουαρίου 1892... τελουμένου τοῦ μνημοσύνου ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις 1892 (σς 15).

8. Προσλαλιὰ ρηθεῖσα ἐν τῷ ἱερῷ ναῶ τῆς Μητροπόλεως ὑπὸ τοῦ χειροτονηθέντος Μητροπολίτου Προκοπίου, «Ἰ. Σύνδεσμος» Β' 17. 10.1896, ἀρ. 99, σ. 3-4.

9-13. Λόγοι ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἰ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν «Ἰ. Σύνδεσμος» Γ' 1897, σ. 217-220, Δ' 1898, σ. 181-186, Ε' 1899, σ. 193-201, ΣΤ' 1900, σ. 209-219 καὶ Ζ' 1901, σ. 233-238. Ὁ προτελευταῖος ἐξεδόθη καὶ αὐτοτελῶς, ἐν Ἀθήναις 1900, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Βιβλιοεμπορείων Ἀποστολοπούλου, (σ. 22).

Κρίσεις περὶ τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου Β'.

«Ὁ Προκόπιος ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διακεκριμένων, πλὴν ἀτυχῶν ἀρχιερατικῶν φυσιογνωμιῶν»³². «Καλὸς κάγαθὸς πλὴν ἀδυνάτου χαρακτῆρος»³³, «κατέχων μόρφωσιν σπανίζουσαν ἐν Ἱεράρχαις, πεπρωτισμένους διὰ πολλῶν φυσικῶν χαρισμάτων, διὰ τῆς ἐπιστήμης τελειοποιηθέντων καὶ γενικῶς ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ συγκεκροτημένος... ἐκαλεῖτο, ὅπως ἐπεκτείνῃ τὴν πολυσχιδῆ αὐτοῦ δρᾶσιν εἰς εὐρύτερον ἐκκλησιαστικὸν πεδίων»³⁴. «Παρὰ τὴν βαθεῖαν ἐκπαίδευσιν ἧς εἶχε τύχει ἦτο ἀσθενοῦς χαρακτῆρος καὶ μετρίας βουλήσεως»³⁵. Τοῦτο δὲ ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς πτώσεώς του. Δὲν ἔδειξε τὴν σθενα-

32. Β. Ἀτέση, Ἐπίτομος Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία, τ. Β', σ. 18.

33. Ἰουλίαν Καρόλου, Ἡ Βασίλισσα Ὀλγα, σ. 162.

34. Β. Ἀτέση, ἔ. ἀ.

35. Γ. Ἀσπρέα, Πολιτικὴ Ἱστορία, τ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1930; σ. 72.

ρότητα καὶ τὴν δυναμικότητα, ἥτις ἀπητεῖτο, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὴν λαίλαπα τῶν «Εὐαγγελικῶν». Ὅπως σημειώνει καὶ ἡ «Ἐστία» τῆς ἐποχῆς «οἱ ἄρχοντες δέον νὰ ἔχωσι θέλησιν ἰσχυράν· ὁ δὲ μακαρίτης Προκόπιος ἐστερεῖτο τοῦ πλεονεκτήματος τούτου, ἐφ' οὗ δραστικώτερον θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ εὐρεῖα αὐτοῦ μόρφωσις»³⁶.

Ἐπὶ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Προκοπίου Β' ἀνεδείχθησαν οἱ κάτωθι ἄρχιερεῖς:

- Εὐγένιος Περδικάρης, ἐπίσκοπος Λευκάδος, Σεπτ. 1899.
- Βαρθολομαῖος Γεωργιάδης, ἀρχιεπίσκοπος Κορινθίας, Σεπτ. 1899.
- Φιλάρετος Γιαννούλης, Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας, 29 Ἰουν. 1901.
- Ἰωάννης Μαρτῖνος, Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως, 30 Ἰουν. 1901.
- Ἱερώνυμος Βλαχάκης, Θηβῶν καὶ Λεβαδείας, 1 Ἰουλ. 1901.
- Παρθένιος Δημητρόπουλος, ἐπίσκ. Γυθείου-Οἰτύλου, 5 Ἰουλ. 1901.
- Σεραφεῖμ Δομβοῖτης, ἐπίσκ. Εὐρυτανίας, 7 Ἰουλίου 1901
- Εὐθύμιος Καββαθᾶς, ἐπίσκ. Κυθήρων, 8 Ἰουλ. 1901.
- Ἀμβρόσιος Τσάπος, ἐπίσκ. Φωκίδος, 8 Ἰουλ. 1901.
- Εὐθύμιος Πλατῆς, Φαναρίου καὶ Θεσσαλιώτιδος, 9 Ἰουλ. 1901.
- Δαμασκηνὸς Πολυδώρου, ἐπίσκ. Κεφαλληνίας, 9 Ἰουλ. 1901.
- Δαμασκηνὸς Σπηλιωτόπουλος, ἐπίσκ. Ἡλείας, 15 Αὐγούστ. 1901.

Τοσαῦτα περὶ τοῦ ἀοιδίου μητροπολίτου Ἀθηνῶν Προκοπίου Οἰκονομίδου καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ γενομένων ἐν τῇ Αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

36. «Ἐστία», Πε. 4. 7. 1902, σ. 3.